

Moudivláček

Obsah

- Jak dopadl VTV Litovelské Pomoraví?.....2
- EFP v Tovačově.....3
- Zajímavá pozorování.....4
- Olomoucké parky..... 5
- Podzimní exkurze MOS.....6
- Komiks.....8
- Publikujte v Moudivláčkovi.....8
- Navštivte videokanal MOS.....8

Vážení čtenáři,

zmizeli ptáci. To není konstatování nějaké odborné studie, ale prostých lidí. Krmítka zůstala plná slunečnice, dna vypuštěných rybníků zejí prázdnotou, nad poli neuslyšíte jásavý zpěv skřivana ani „kníhání“ čejek. Výrazný propad početnosti protahujících ptáků je aktuálně zřejmý i na Červenohorském sedle, podobně to s počty ptáků vypadá i na severnějších odchyťových místech v Pobaltí a Skandinávii. Bohužel, asi se není čemu divit, při známých problémech našich ptáků na tahových cestách i na zimovištích. Což ani v nejmenším neznamená, že u nás je všechno v pořádku. Nedávno se objevila naprosto alarmující studie o sedmdesáti pěti procentním úbytku hmyzu v sousedním Německu. A my na tom se svými obřími lány, neustále přibývajícimi zabetonovanými plochami a smrkovými monokulturami, zajisté nebudeme o moc lépe. Jeden člověk toho moc nezmůže, ale široká fronta nevládních organizací včetně Moravského ornitologického spolku bojujících za radikální změnu zemědělské politiky Evropské unie snad ano. Nezbyvá než říci – držme si (a hlavně dalším generacím) pěsti!

Josef Chytil
Předseda MOS

Jak dopadl výzkumný terénní víkend Litovelské Pomoraví?

Na první dubnový víkend roku 2018 (6. – 8. 4.) uspořádal Moravský ornitologický spolek ve spolupráci se Správou CHKO Litovelské Pomoraví Výzkumný terénní víkend (VTV). Cílem akce bylo prozkoumat CHKO Litovelské Pomoraví a na vybraných transektech zmapovat šplhavce s hlavním zaměřením na strakapouda prostředního. Zároveň bylo snahou dohledat co nejvíce hnízd velkých druhů ptáků, především dravců a čápů černých.

Základnou se nám stalo informační středisko Správy CHKO Šargoun nedaleko Litovle, přímo v srdci CHKO. Na akci se sešlo 26 účastníků všech věkových kategorií pocházejících ze všech koutů země. Zmapovat se podařilo 8 linií vytyčených v různých částech CHKO o celkové délce 59 km; podrobněji jsme pak zmapovali 13 kilometrových transektů.

Akce byla zahájena v pátek odpoledne. Za setmění se část účastníků vypravila do PR Litovelské luhy poslechnout sovy a sluky, ale také poznat zdejší unikátní krajinu. Zbytek účastníků, který dorazil na základnu později, se jim následně vydal naproti. Po vzájemném setkání pak mohli zájemci ještě pokračovat na noční monitoring netopýrů. Na chatě následovalo oficiální zahájení akce s rozdělením tras a seznámením s metodikou, den byl zakončen neformálním posezením.

Sobotní ráno nás postavilo na nohy svítání. Po snídani jsme vyrazili do divočiny lužního či doubravního lesa. Každá skupina měla za úkol projít určenou trasu, na níž mapovala hnízdní teritoria strakapouda prostředního a velká hnízda dravců. V rámci každé trasy se navíc podrobněji mapoval výskyt všech šplhavců na 1-2 vybraných kilometrových transektech. Koukalo se však i po všech ostatních ptácích (mnohdy nejen ptácích), a to po celé trase pochůzky. Odpoledne již bylo všechno posčítané a pro zájemce byla připravena komentovaná prohlídka Moravských Benátek – Litovle – zahrnující výstup na nejvyšší věž na Moravě (na řece Moravě). Po návratu na základnu někteří z účastníků podnikly kratší výlety po okolí, jiní čekali u sítě, až se chytne nějaký ten pták, nebo jen tak odpočívali. Později jsme na ohni opekli špekáčky a u táboráku povídali až dlouho do noci.

V neděli ráno opětovně probíhaly ukázky odchytu ptáků a příprava na odjezd. Ti z účastníků, které nehonil čas, se vydali vstříc vodním ptákům na Moravičanské jezero. Vzhledem k tomu, že se mezi vlnkami pohupovalo jen pár racků a kdesi vzadu několik kachen, celá exkurze se přesunula na Chomoutovské jezero. Tu panovalo dosti větrné počasí, ale na hladině bylo možné vidět široké spektrum vodních ptáků. Okolo poledne bylo VTV ukončeno a všichni jsme se rozjeli ke svým domovům.

A co zajímavého se podařilo zjistit? Na transektech jsme zjistili výskyt 7 druhů šplhavců (4 druhů strakapoudů, obou druhů žlun a datla černého) a, mimo jiné, se podařilo zmapovat 33 hnízdních teritorií strakapoudů prostředních. Také bylo nalezeno 13 velkých dravčích hnízd. Během víkendu bylo pozorováno přibližně 78 druhů ptáků.

Rádi bychom poděkovali všem účastníkům, bez nichž by nebylo reálné zmapovat tak velké území v tak krátkém čase. Velký dík patří Správě CHKO za umožněný azyl a České zemědělské univerzitě v Praze za finanční podporu.

Odchycené druhy (v závorce počet odchycených jedinců): brhlík lesní (1 ex.), sýkora koňadra (4 ex.), sýkora modřinka (1 ex.)

Pozorované druhy: bažant obecný, brhlík lesní, budniček menší, budniček větší, červenka obecná, čírka modrá, čírka obecná, čižek lesní, datel černý, dlask tlustozobý, drozd brávník, drozd kvíčala, drozd zpěvný, holub doupňák, holub hřivnáč, hrdlička zahradní, husa velká, husice nilská, hvízdák eurasijský, jestřáb lesní, kachna divoká, káně lesní, konipas bílý, konipas horský, kopřivka obecná, kormorán velký, koroptev polní, kos černý, krahujec obecný, králíček obecný, králíček ohnivý, krkavec velký, křivka obecná, labuť velká, lejsek bělokrký, lejsek šedý, linduška lesní, lžičák pestrý, moták pochop, moudivláček lužní, orel mořský, pěnice černohlavá, pěnkava obecná, pěvuška modrá, polák chocholačka, poštolka obecná, potápka roháč, puštík obecný, racek chechtavý, rehek domácí, skorec vodní, skřivan polní, sojka obecná, stehlík obecný, straka obecná, strakapoud jižní, strakapoud malý, strakapoud prostřední, strakapoud velký, strnad obecný, střízlík obecný, sýkora babka, sýkora koňadra, sýkora lužní, sýkora modřinka, sýkora parukářka, sýkora uhelníček, šoupálek dlouhoprstý, šoupálek krátkoprstý, špaček obecný, včelojed lesní, vlaštovka obecná, vrabec polní, vrána šedá, zvonek zelený, zvonohlík zahradní, žluna šedá, žluna zelená

Kateřina Ševčíková, e-mail: sevcikovaka(at)seznam.cz

Petr Kovařík, e-mail: petr.kovarik@nature.cz

Evropský festival ptactva 2018 proběhne i v Tovačově

V sobotu 6. října se můžete zúčastnit Evropského festivalu ptactva v Tovačově na Přerovsku. Zájemci o pozorování ptactva se sejdou v 8 hodin u sádek Hradeckého rybníka a společně s průvodci z Moravského ornitologického spolku se projdou po hrázích Křenovského a Hradeckého rybníka.

Ornitologové je seznámí se zde žijícími druhy ptáků a zasvěťí je do jejich poznávání v době tahu. Účastníci dostanou možnost pozorovat ptáky i prostřednictvím dalekohledů, které vyrábí přerovská Meopta – optika.

V těchto dnech je možno na rybnících u Tovačova pozorovat čejky chocholaté, kulíky zlaté i bledé, jespáky bojovné, hvízdáky, kopřivky a čírky. Možná se již objeví i první severské husy nebo orel mořský.

Evropský festival ptactva je nejvýznamnější podzimní akcí pro ornitology, pozorovatele ptáků i milovníky přírody. Ptačího festivalu se každoročně zúčastňují desetitisíce zájemců o pozorování ptáků a to až ve 40 zemích světa.

V České republice akci pořádá Česká společnost ornitologická a její regionální pobočky, případně ve spolupráci s dalšími organizacemi na ochranu přírody nebo ekologickou výchovu. Akce je zaměřena na pozorování a poznávání tažných druhů

ptáků a je určena pro veřejnost. Seznam všech akcí pořádaných v rámci Evropského festivalu ptactva v ČR najdete na: www.cso.cz.

Činnost Moravského ornitologického spolku a pořádání ornitologických exkurzí pro veřejnost je podpořeno dotačním programem statutárního města Přerova.

Jiří Šafránek, e-mail: [mosprerov\(at\)seznam.cz](mailto:mosprerov(at)seznam.cz)

Zajímavá pozorování ze střední Moravy (březen – září 2018)

Pozdní jaro a léto se vyznačovalo suchým a teplým počasím, téměř nepetržitě trvajícím od dubna až do konce září. Z významných událostí je třeba zmínit druhé hnízdění labutě zpěvné, znovu na Chropyňském rybníku. Tentokrát pár stejně jako loni vodil čtyři mladé, z nich ale nebylo vyvedeno, snad kvůli predaci, ani jediné mládě.

Koncem července se v Tovačově objevili dva kormoráni malí. Na jaře se zastavily potáplice, na Šumvaldském rybníku dokonce osm severních a v průběhu dubna se zdržovala v Tovačově jedna potáplice malá.

V dubnu byly zaznamenány potápky žltorohé (v Tovačově) i rudokrké (v Tovačově a Napajedlích).

Z brodivých ptáků se v letním období podařilo zaznamenat v rybníčných oblastech volavky stříbřité a červené, letos byl dobrý rok na kolpíky – dvakrát byli dva ptáci zjištěni v Tovačově, jednou byl zaznamenán v Choryni, a v Záhlnicích se dva až tři kolpíci zdržovali během srpna a září. Bukač se objevil jen jednou v březnu v Záhlnicích a v září u Hustopečí, bukáčci malí byli pozorováni v hnízdní době v Tovačově, Chropyni, Záhlnicích a u Spytihněvi.

Na výskyt dravců jsme zažili už lepší roky, než ten letošní. Přesto byli, byť v menších počtech a lokálně zaznamenáni orel křiklavý a královský, káně bělochvostá, poštolka rudonohá nebo raroh velký. Výskyt orla skalního na Přerovsku či jihovýchodní Moravě souvisí patrně s hnízděním na Libavě či s hnízdišti na západním Slovensku.

Chřástal malý se objevil na jaře na Záhlnických rybnících, koncem léta v Tovačově i v Chropyni.

Z bahňáků se na vysychajících rybnících zastavili z vzácnějších druhů tenkoboci, pisily, kolihy malé, v srpnu v Záhlnicích jespáci rezaví a počátkem září u Krčmaně dva lyskonozi úzkozobí. Přesto ani u bahňáků to nebyl nijak výrazný rok. Největší raritou byl jistě výskyt keptušky stepní koncem září na pískovně u Majetína. Zajímavé bylo velmi pozdní pozorování racka tříprstého táhnoucího k severu v polovině května u Olomouce. V dubnu a květnu se na jarním tahu zastavili v menších počtech rackové žltonozí a koncem května v Tovačově rybák malý.

Z pěvců byl událostí jara výskyt špačků růžových koncem května u Majetína a Krčmaně a ojedinelý pták byl zjištěn také u Doloplaz na Olomoucku.

Jiří Šírek, e-mail: [jirka.sirek\(at\)seznam.cz](mailto:jirka.sirek(at)seznam.cz)

Co se děje v olomouckých parcích?

Pozornému znalci olomouckých parků jistě neunikla skutečnost, že tu a tam zmizel strom, jiný strom získal „krátký sestřih“ nebo se někde objevila nová výsadba (prozatím spíše jen keřová). A to ještě není konečná podoba, neboť na jaře roku 2018 začala teprve první ze tří etap projektu obnovy vegetačních prvků historických parků. Hlavním cílem je zvýšit estetickou hodnotu sadů, odstranit stromy, které byly vysazeny „jen tak“ bez přemýšlení, a ukázat tak návštěvníkům skvosty, které právě skrývalo husté větvení. Zároveň se tak uvolní místo i pro novou výsadbu, která výhledově nahradí staré mohykány, jejichž svíčka zvolna dohořívá. A nikdo, kdo by převzal jejich žezlo, není v dohledu. Nezbytnou součástí je však i zabezpečení či odstranění provozně nebezpečných stromů, které hrozí rozlomením nebo třeba pádem větví ohrožují chodce. Celý projekt obnovy zpracoval ateliér Zahrada Olomouc v čele s architektem Ing. R. Pavlačkou.

Vzhledem k tomu, že parky hostí zajímavé spektrum různých živočichů, a aby se zvířátka kvůli obnově parků nemusela stěhovat pryč, provedlo Hnutí Duha ve spolupráci s MOS a dalšími odborníky biologický průzkum zaměřený na ptáky, leťouny a saproxylický hmyz (tedy hmyz, který alespoň v některé části svého života závisí na odumírajícím dřevě). A co že vlastně v olomouckých parcích žije? Z ptáků jsou nejpočetnější holubi hřivnáči a kosi černí, ale časté jsou i další běžné druhy pěvců, jako sýkory, pěnice či pěnkaovití. Ikonickou skupinou, svázanou právě se starými stromy s množstvím dřevokazného hmyzu, jsou šplhavci. Zjištěny byly oba druhy žlun, čtyři druhy strakapoudů (mimo s. bělohřbetého) včetně kříženců s. velkého se s. jižním, na přeletu byl pozorován i datel. Z dalších chráněných druhů (na něž dobře slyší především úřady) můžeme jmenovat lejska šedého, občas zalétne na lov ledňáček a na tahu byla zaznamenána dokonce třeba i sluka. Parky hostí i pestré druhové složení netopýrů, podařila se zjistit přítomnost 10 – 12 druhů. Mezi nejnapadnější a nejhojnější patří netopýr rezavý nebo n. hvízdavý. Pravý poklad pak parky ukrývají v podobě saproxylického hmyzu. Vždyť právě v Olomouci bydlí jedna z nejsevernějších populací tesaříka drsnorohého, který se mimo Olomouc vyskytuje u nás už jen na jižní Moravě. Z dalších druhů je nápadný výskyt nosorožíka kapucínka, v dutinách stromů se ukrývá třeba i kovařík rezavý a mnozí další.

V parcích byly vytipovány biologicky nejcennější stromy (např. s úkryty netopýrů, množstvím dutin, tradiční hostitelské stromy hmyzu atp.) a požadavky jejich zvířecích obyvatel tlumočené ochranáři byly zaneseny již do připravených plánů obnovy. Samozřejmě s jistou dávkou kompromisu, neboť právě v parcích, kde se pohybují davy lidí, hraje bezpečnost významnou roli. Ale kácet strom plný zvířat jen proto, že se „někomu nelíbí“? Nemyslitelné... Bohužel ale zdravotní stav některých velikánů je natolik špatný, že hrozí jejich rozlomení či pád. Právě takové stromy podstoupí odlehčení koruny, seřezání na torzo nebo na vysoký pařez, a to podle míry poškození a druhu stromu. Takto upravený strom může ještě dlouhé roky přežít a poskytovat tolik důležitý podnájem především pro hmyz. Je tak

„zachráněn“ před svým rychlým koncem při hrozícím pádu, i před tím, že někomu ublíží. Kmeny stromů, které nelze takto upravit a zachovat (ať už je důvod jakýkoli), zůstávají ležet na místě, větší větve jsou pak převezeny na tzv. broukovitě. Takové dřevo sice ztrácí pro některé druhy atraktivitu a nemůže plnohodnotně nahradit dožívající torza, umožní však mnohým larvám dokončit svůj vývoj a proměnit se v brouka. Nemluvě o tom, že ležící kmeny můžou ke sběru potravy využívat ptáci, jako úkryt třeba ježci a dokonce na nich s oblibou sedávají i lidé. Mnoho dřevin navržených k odstranění není pro živočichy příliš atraktivní (např. mladé jehličnany). Jejich pokácením dojde k prosvětlení parku a osluněné dřevo bude přitažlivější právě pro hmyz, což zajisté ocení třeba i ptáci... Pro netopýry a pro dutinové ptáky je jako dočasná náhrada za snížení nabídky úkrytů naplánováno vyvěsit různé typy budek. Konečně, aby samotné úpravy proběhly hladce a „netekla krev“ (tedy aby bylo minimalizováno riziko úhynu zvířat při samotném kácení), na celou akci dohlíží tzv. biologický dozor.

Na první pohled se zdá, že projekt obnovy zvýrazní nejen krásu olomouckých parků, ale že v některých směrech může podpořit i jeho zvířecí obyvatele. O tom, jestli s ním budou zvířátka spokojena, se však dozvíme až v odstupu několika let. Nezbyvá tedy než doufat, že se všechno povede, a že i v budoucnu se budou moci návštěvníci kochat nejen překrásnými stromy a vonnými květinami, ale že procházku parkem ozvučí křikem strakapoudi a žluny, nad hlavou budou poletovat netopýři nebo se po kmenech bude procházet ničím nerušený nosorožík.

Kateřina Ševčíková, e-mail: sevcikovaka(at)seznam.cz

Pozvánka na podzimní exkurze MOS

6. 10. 2018 - Evropský festival ptactva na tovačovských rybnících

Sraz u sádek v Tovačově v 8.00 hod. Exkurze se zastaví na Křenovském rybníce. Dále bude pokračovat na Hradeckém rybníce. Předpokládá se, že zájemci se mohou k exkurzi připojit i kdykoli později přímo na hrázi rybníka. Mimo obvyklých druhů se dá předpokládat přítomnost tažných druhů putujících do svých zimovišť.

Exkurzi povede: Jiří Šafránek (mob.: 606 324 763, e-mail: mosprerov(at)seznam.cz), Dušan Řezáč a Markéta Třasoňová.

6. 10. 2018 - Evropský festival ptactva na Nesytu

Sraz je v 8:00 u váhovny v Sedleci.

Exkurzi povede: Josef Chytil (tel.: 724947544, e-mail: chytil@prerovmuzeum.cz)

6. 10. 2018 - Evropský festival ptactva na Záhlinických rybnících

Sraz v 8:15 v Záhlinicích u Hostince U Čápa. Doprava do Záhlinic individuální, vlakové spojení z Přerova 7:35 (z Hulína - odjezd v 8:02), příjezd do Záhlinic v 8:05, pěšky asi 5 min. na místo srazu. Projdeme společně soustavu rybníků a nahlédne-

me zcela jistě nejen do tajů ptačí říše. Akce se koná za každého počasí a končí přibližně okolo 14. hodiny. Návrat zpět do Záhlinic, tak aby bylo možné stihnout vlaky (směr Hulín v 13:55, směr Otrokovice v 14:04). Akci pořádají Ornis Muzea Komenského, Moravský ornitologický spolek a ČSOP Via Hulín.

Exkurzi povede: Martin Vymazal (tel.: 608 368 333, e-mail: mvymazal(at)seznam.cz)

21. 10. 2018 – Za obyvateli olomouckých parků

Sraz u hlavního vstupu do rozária (ul. 17. Listopadu) v 16:30 hod. Krátká procházka skrze rozárium a botanickou zahradu až do Bezručových sadů. Účastníci se seznámí s ptačími obyvateli parku, nakouknou do obydlí hmyzu vázaného na odumírající dřevo a po setmění se vydají objevovat taje netopýřů. Předpokládáné ukončení akce okolo 18:30.

Exkurzi povede: Kateřina Ševčíková (e-mail: sevcikovaka(at)seznam.cz, tel. 776 746 980)

24. 11. 2018 - Ornitologická exkurze za ptáky tovačovských rybníků

Sraz u sádek v Tovačově v 10.50 hod. Předpokládá se, že zájemci se mohou k exkurzi připojit i kdykoli později přímo na hrázi rybníka. Mimo obvyklých druhů by měly být k vidění také severské druhy ptáků na tahu do zimovišť. Za špatného počasí se exkurze nekoná. Předpokládá se i návštěva šterkopískovny v Anníně (Donbas).

Exkurzi povede: Jiří Šafránek (tel.: 606 324 763, e-mail: mosprerov(at)seznam.cz)

28. 12. 2017 - Výprava za husami a berneškami na jižní Moravu

Tradiční akce, kterou pořádá každoročně Klub300 (www.klub300.cz). Účastníci sledují za úsvitu ranní rozlet hus na hrázi Vodního díla Nové Mlýny a podle možností se za husami vypraví do polí, kde v husích hejnech vyhledávají vzácné zatoulance, jako jsou např. bernešky bělolící nebo rudokrké. Podle situace je výprava doplněna i o návštěvu dalších lokalit. Podmínkou je vlastní motorové vozidlo, protože jednotlivé lokality jsou rozptýleny po větším území. Doba srazu bude upřesněna.

Exkurzi povede: Jiří Šafránek (mob.: 606 324 763, e-mail: mosprerov(at)seznam.cz) s některým z místních znalců.

Komiks

© Katka Ševčíková

Publikujte v Moudivláčkovi!

Pozorovali jste zajímavého opeřence? Máte nezapomenutelný zážitek z terénu nebo z exkurze? Chcete sdělit ostatním členům MOS něco neslýchaného? Napište příspěvek do Moudivláčka! Své příspěvky týkající se tématu ptáků nebo moravské ornitologie zasílejte na e-mail: info@mos-cso.cz. Aktuální příspěvky lze umístit i na webových stránkách Moravského ornitologického spolku www.mos-cso.cz.

Videokanál MOS

Navštivte videokanál MOS na YouTube

Již více než 700 videí ptáků, ale i dalších skupin organismů si můžete prohlédnout na videokanále MOS na www.youtube.com/MOS1932. Vaše videa můžete zasílat správci kanálu: Jiří Šafránek, e-mail: [mosprerov\(at\)seznam.cz](mailto:mosprerov(at)seznam.cz).

Moudivláček – zpravodaj Moravského ornitologického spolku – středomoravské pobočky ČSO. Interní zpravodaj pro členy MOS – smp ČSO. Kontakt (adresa pro zasílání příspěvků a korespondence): Bezručova 10, 750 02 Přerov, e-mail: info@mos-cso.cz, www.mos-cso.cz, bankovní spojení: 32434831/0100. Kresby na titulní straně – © Jiří Polčák (moudivláček lužní), © Kateřina Ševčíková (strakapoud jižní), grafická spolupráce – Jiří Kaláček. Vychází nejméně dvakrát ročně v elektronické podobě a tiskem v nákladu 30 ks. Číslo 2/2018 vyšlo 2. 10.

